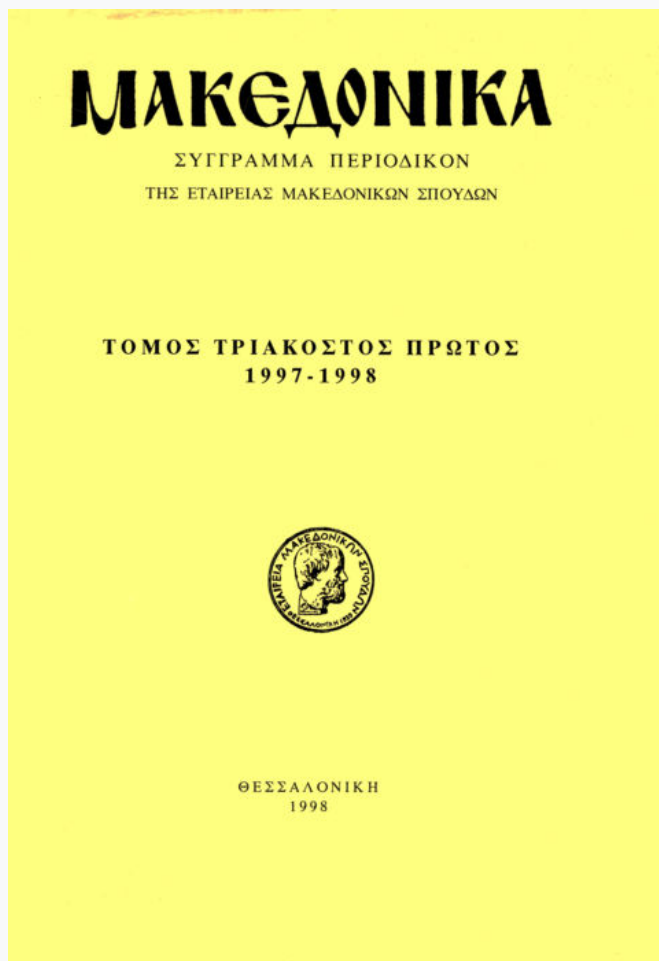

Μακεδονικά

Τόμ. 31, Αρ. 1 (1998)

Δέκα έγγραφα των Ολυμπίων αγωνιστών
Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα

Κώστας Σπανός

doi: [10.12681/makedonika.119](https://doi.org/10.12681/makedonika.119)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σπανός Κ. (1998). Δέκα έγγραφα των Ολυμπίων αγωνιστών Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα. *Μακεδονικά*, 31(1), 171–183. <https://doi.org/10.12681/makedonika.119>

ΔΕΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΙ ΜΙΧΑΛΗ ΠΙΤΣΑΒΑ

Προλογικά

Οι πληροφορίες που έχουμε για την κλεφταρματολική οικογένεια των Πιτσάβα-Πιτζάβα είναι ελάχιστες. Φαίνεται ότι κατάγονταν από την περιοχή του Ολύμπου, όπου κυρίως έδρασαν. Ένα μέλος της οικογένειας, ο Μεθόδιος Πιτζιάβας¹, ήταν ηγούμενος, στα 1827, στη Μονή του οσίου Διονυσίου του Ολύμπου². Στα 1835, ένας Πιτσάβας ήταν αρματολός στην περιοχή του Ολύμπου έχοντας στη δύναμή του 70 άνδρες³. Πρόκειται, μάλλον, για τον Αναγνώστη Πιτσάβα, ο οποίος αναφέρεται, σε ένα έγγραφο του 1836, ως «καπετάνιος εις Λιτόχωρον (από χωριά εις Όλυμπον)»⁴.

Σε ένα έγγραφο του Άγγλου προξένου της Θεσσαλονίκης Ch. Blunt⁵, με χρονολογία 30.5.1837, αναφέρεται ότι ο καπετάνιος του Ολύμπου Πιτζάβας λεηλατούσε τα χωριά του Πηλίου και ότι συνελήφθη με μία σκούνα γεμάτη λάφυρα. Το έγγραφο αυτό, σε μετάφραση⁶, αναφέρει τα εξής:

«Έχω την τιμή να πληροφορήσω την εξοχότητά σας ότι, ελληνικά πολεμικά πλοία αιχμαλώτισαν έναν από τους αρχικλέφτες ή καπετάνιους του Ολύμπου, με 80 από τους συντρόφους του και μία σκούνα φορτωμένη με λάφυρα. Από όσα κατάφερα να μάθω, ο αρχηγός αυτός που ονομάζεται Πιτζάβας, με 120 άνδρες έχει γίνει, για κάποιο διάστημα στο παρελθόν, ο τρόμος των χωριών κοντά στον Βόλο και κατάφερε ως τώρα να αποφεύγει όλες τις προσπάθειες του Εμίν πασά για σύλληψή του. Καθώς όμως τον καταδίωκαν υπέρτερες δυνάμεις, κυρίευσαν μία ελληνική σκούνα, φόρτωσαν σ' αυτήν όλα τα λάφυρα και ανάγκασαν τον καπετάνιο να αποπλεύσει. Λίγο μετά τον απόπλου συνάντησαν τη σκούνα τυχαίως ελληνικά πολεμικά πλοία,

1. Πιτζιάβας < Πιτζάβας: η ουράνωση του φθόγγου α είναι κοινό φαινόμενο στα βόρεια γλωσσικά ιδιώματα (στάρι > στιάρι, τσάι > τσιάι).

2. Βλ. Στέφ. Παπαδόπουλος, «Μακεδονικά Σύμμεικτα», *Μακεδονικά* 6 (1964-1965) 160-161.

3. Βλ. Κοσμάς Θεοφωτός - Αθανάσιος Ψαλίδας, *Γεωγραφία Αλβανίας και Ηπείρου* (...), εκδόσεις της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, Ιωάννινα 1964, σ. 88.

4. Βλ. Ντίνος Κονόμος, «Θεσσαλοί αγωνιστές της Εθνεγερσίας και τα επαναστατικά τους σχέδια για την απελευθέρωση της αλυτρώτου Ελλάδας. Ένα ανέκδοτο κείμενο του 1836», *Θεσσαλικά Χρονικά* 10 (Αθήνα 1971) 58.

5. Βλ. Κων. Βακαλόπουλος, «Το εμπόριο της Θεσσαλονίκης, 1796-1840, σύμφωνα με ανέκδοτες εκθέσεις ευρωπαίων προξένων», *Μακεδονικά* 16 (1976) 135.

6. Ευχαριστώ τον Σταμάτη Σπανό για τη μετάφραση του εγγράφου.

την κατέλαβαν και την οδήγησαν σε μία νέα πόλη, κοντά στον Βόλο, στη Μιτζέλα⁷, όπου οι αιχμάλωτοι θα περάσουν από καραντίνα. Το ποσό των λεηλατημένων, το οποίο βρέθηκε πάνω στη σκούνα, λέγεται ότι είναι πολύ μεγάλο (...)»⁸.

Σε μία επιστολή του, ο Στέφανος Καλαμίδας⁹, καπετάνιος από τη Μιτζέλα, αναφέρει ότι ο καπετάνιος «Πεψέβας»¹⁰ (= Πετσάβας) Ολύμπιος» απελευθέρωσε στη Σκόπελο, τον καιρό του Αγώνα, δύο αιχμαλώτους: έναν Ιουδαίο και ένα μπεόπουλο από τη Θεσσαλονίκη. Το γεγονός αυτό προϋποθέτει κάποιες επαφές και γνωριμίες του με τη Θεσσαλονίκη.

Το φθινόπωρο του 1823 βρισκόταν στη Σκιάθο ο Μιχάλης Πιτσάβας, στο πλευρό του Διαμαντή Νικολάου Ολυμπίου. Όταν ο τελευταίος εγκατέλειψε τραυματισμένος το πολιορκημένο, από τον ίδιο, κάστρο της Σκιάθου, άφησε στη θέση του τον Μιχάλη Πιτσάβα¹¹. Οχτώ χρόνια μετά (1831), ο Μιχάλης Πετσάβας βρισκόταν στη Σκόπελο. Τον Ιούνιο του 1831, λόγω κάποιας διαφοράς του με έναν πρόκριτο του νησιού, έφυγε από κει¹². Σκοτώθηκε στην Αράχοβα, την επόμενη χρονιά (1832)¹³.

Ο Αναγνώστης Πιτσάβας πήρε μέρος στην Επανάσταση του 1821 και μετά τη λήξη της εγκαταστάθηκε στη Χαλκίδα. Το όνομά του περιλαμβάνεται στο μητρώο των αξιωματικών με την παρατήρηση ότι υπηρέτησε ως αξιωματικός σε όλον τον Αγώνα¹⁴, ενώ, σύμφωνα με άλλον ερευνητή, περιλαμβάνε-

7. Πρόκειται για τη Νέα Μιτζέλα, τη σημερινή Αμαλιάπολη του Αλμυρού. Ιδρύθηκε μετά τη δημιουργία του ελληνικού κράτους για να εγκατασταθούν εκεί οι κάτοικοι της παλιάς Μιτζέλας του Πηλίου, την οποία έκαψαν οι Τούρκοι το καλοκαίρι του 1828. Βλ. Γιάννης Κορδάτος, *Ιστορία της επαρχίας Βόλου και Αγιάς*, Αθήνα 1960, σ. 810.

8. Ο Κων. Βακαλόπουλος (ό.π., σ. 118) αναφέρει ότι ο Πιτσάβας αυτός συνελήφθη στα Τρίκαλα το 1838 με 45 συντρόφους του και εκτελέστηκε στη Λάρισα. Τεκμηριώνει την αναφορά του αυτή με ένα άλλο έγγραφο του προξένου Ch. Blunt (ό.π., σ. 143) της 1.6.1838, όπου όμως αναφέρεται ο κλέφτης Pitzaris, δύο φορές. Φρονούμε ότι το επώνυμο Πιτσαρής ή Πίτσαρης δεν έχει καμία σχέση με το επώνυμο Πιτζίβας και επομένως το συμβάν στα Τρίκαλα του 1838 δεν αφορά κάποιον Πιτσάβα.

9. Βλ. Ανώνυμος, «Δύο επιστολαί του Στεφάνου Καλαμίδα», *Θεσσαλικά Χρονικά* 1 (1930) 102. Πρβλ. Αθ. Ε. Καραθανάσης, *Θεσσαλονίκη και Μακεδονία, 1800-1825, Μία εικοσιπενταετία εν μέσω θυέλλης*, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 55.

10. Πρόκειται για παρανόληση της επιστολής του Καλαμίδα ή για τυπογραφική αβλεψία.

11. Βλ. Γιώρ. Θωμάς, *Ο Πηλιορείτης οπλαρχηγός Γιώργης Ζορμπάς, 1788-1856*, Βόλος 1983, σ. 78.

12. Βλ. Γιάννης Κολιόπουλος, *Ληστές. Η κεντρική Ελλάδα στα μέσα του 19ου αιώνα*, Αθήνα 1979, σ. 18.

13. Βλ. Γιώργος Χιονίδης, «Ανέκδοτα έγγραφα και άγνωστα στοιχεία για κλεφταρχατολούς και για την Επανάσταση (1821-1822) στη Μακεδονία και ιδιαίτερα στον Όλυμπο», *Μακεδονικά* 20 (1980) 134.

14. Βλ. Γιώργος Χιονίδης, «Οι εις τα μητρώα των αγωνιστών του 1821 αναγραφόμενοι Μακεδόνες», *Μακεδονικά* 12 (1972) 47.

ται στο μητρώο των υπαξιωματικών¹⁵. Το 1842 ο γραμματέας των Εσωτερικών Χρ. Χρηστίδης πρότεινε να του δοθεί σύνταξη 45 δρχ. για να συντηρήσει την εξαμελή οικογένειά του¹⁶, η οποία το 1865 ήταν δεκαμελής (έγγραφο 1).

Στις παραπάνω πληροφορίες θα προσθέσουμε αρκετές ακόμα, χάρη στα δέκα έγγραφα, τα οποία θα παρουσιάσουμε αμέσως παρακάτω.

Τα έγγραφα των Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα

Τα έγγραφα του φακέλου «Αναγνώστης Πιτσάβας» φυλάσσονται στο κοντί 175 (παλιά κατάταξη) του Αρχείου των Αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Είναι συνολικώς δέκα: εννιά του Αναγνώστη και ένα του Μιχάλη Πιτσάβα.

Τα έγγραφα του Αναγνώστη Πιτσάβα

Τα έγγραφα του Αναγνώστη Πιτσάβα είναι τα εξής:

1) Μία αίτησή του, την οποία υπογράφει ως ανθυπολοχαγός στις 4.5. 1865 στη Χαλκίδα όπου μάλλον είχε εγκατασταθεί οικογενειακώς. Σ' αυτήν αναφέρει τα επτά πιστοποιητικά που του είχαν χορηγήσει διάφοροι αρχηγοί του Αγώνα, χάρη στα οποία τεκμηριωνόταν η προσφορά του στην Πατρίδα. Αναφέρει επίσης την οικονομική συνεισφορά στον Αγώνα του θείου του Μιχάλη και τον θάνατό του (1832) στην Αράχοβα. Για την όλη προσφορά του η Κυβέρνηση του απένειμε, το 1847, τον βαθμό του ανθυπολοχαγού με μισθό 57 δρχ. Παραπονείται διότι άλλοι, μολονότι πρόσφεραν ελάχιστα στον Αγώνα, αμοιβόνταν πλουσιοπαρόχως, ενώ αυτός, γέρος πια, έπρεπε να συντηρεί, με τη σύνταξη των 57 δρχ. τη δεκαμελή οικογένειά του. Με τις ενέργειές του, το 1865, επεδίωκε να βελτιώσει την οικονομική κατάστασή του, με την αύξηση της σύνταξης.

2) Το υπ' αριθ. 446/5.5.1832 έγγραφο του «επί των Στρατιωτικών Γραμματέα» Κ. Ζωγράφου, σταλμένο από το Ναύπλιο προς τον «γενν(αϊότατον) ταγματάρχην κ. Αναγ. Πετσιάβαν». Σ' αυτό αναφέρεται ότι ο Αναγν. Πιτσάβας είχε στείλει την 1.5.1832 μία αναφορά του στη Γραμματεία με άλλη εσώκλειστη των αξιωματικών «των υπό την οδηγίαν του μακαρίτου αδελφού»¹⁷ του, με την οποία ζητούσε κάποια «διπλώματα», προφανώς αποδει-

15. Βλ. Γιώρ. Θωμάς, ό.π., σ. 167.

16. Βλ. Βασίλης Κ. Σπανός, «Ενα έγγραφο του 1842 για 12 Θεσσαλούς και Μακεδόνες πρόσφυγες της Αιταλάντης», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 35 (1999) 167 και 170.

17. Εάν ο μακαρίτης ήταν αδερφός του Αναγνώστη έπρεπε να είχε και αυτού κάποιο έγγραφο, το οποίο θα υπέβαλε με τα άλλα. Το γεγονός, επιπλέον, ότι ο ίδιος στην αίτησή του δεν κάνει λόγο για κάποιον αδερφό του αλλά για τον θείο του Μιχάλη, μας υποχρεώνει να θεωρήσουμε ως λάθος την αναφορά του Γραμματέα των Στρατιωτικών. Το έτος (1832) του θανάτου του «αδελφού» είναι αυτό του θείου Μιχάλη Πιτσάβα. Ο Γ. Χιονίδης («Ανέκδοτα έγγραφα»,

κτικά για τη συμμετοχή του στον Αγώνα. Η Γραμματεία του ανακοινώνει την ανάθεση της διοίκησης του σώματος του μακαριτή «αδελφού» του και εύχεται να αναδειχθεί άξιος της τιμής που του έκαναν. Σχετικά με τα «διπλώματα» τον πληροφορεί ότι η αρμοδιότητα της χορήγησής τους ανήκει στην Εθνική Συνέλευση, η οποία θα συγκαλούνταν συντόμως, και όχι στην Κυβέρνηση.

3) Το υπ' αριθ. 495/7.5.1832 έγγραφο, επίσης του γραμματέα των Στρατιωτικών Κ. Ζωγράφου, σταλμένο από το Ναύπλιο προς τον «γεν(ναύστατον) ταγματάρχην κ. Αναγν. Πετζάβα». Από το έγγραφο αυτό πληροφορούμαστε ότι ο Αν. Πιτσάβας βρισκόταν στο Ναύπλιο στις αρχές του Μάη του 1832 και ότι στις 6 του μήνα είχε υποβάλει αίτηση στη Γραμματεία ζητώντας, μάλλον, να προσκολληθεί με το σώμα του στη δύναμη κάποιου αρχηγού. Ο Κ. Ζωγράφος του ανακοινώνει ότι το σώμα του θα αποτελεί στο εξής μέρος του σώματος του αρχηγού Βάσου Μαυροβουνιώτη.

4) Ένα έγγραφο-διαταγή του αρχηγού Βάσου Μαυροβουνιώτη, σταλμένο από την Αταλάντη στις 23.6.1832 προς τον ταγματάρχη Αναγν. Πετζάβαν, «εις Βαρθά»¹⁸. Ο αρχηγός τον ενημερώνει για την επιθεώρηση των στρατευμάτων της Ανατολικής Ελλάδας. Αυτήν τη στιγμή ο επιθεωρητής βρισκόταν στη Λιβαδειά και συντόμως θα έφθανε στο σώμα του. Όφειλε λοιπόν να ετοιμάσει τους στρατιώτες του για την επιθεώρηση.

5) Το υπ. αριθ. 13/1.7.1832 έγγραφο του γενικού επιθεωρητή της Ανατολικής Ελλάδας Ν. Χρυσόβεργη, σταλμένο από τη Μονή του Προφήτη Ηλία του Κάρκαρι¹⁹ «προς τον οπλαρχηγόν κύριον αναγνώστην Πετζάβα, εις Κάρκαρι». Ο επιθεωρητής τον προσκαλεί να παρατάξει για επιθεώρηση το σώμα του αυτήν την ημέρα.

6) Το υπ' αριθ. 652/14.2.1833 πιστοποιητικό της «Επαρχιακής Δημογεροντίας» των Νέων Πατρών²⁰, το οποίο συντάχθηκε στον Αγά²¹ της Υπάτης και υπογράφουν οι δημογέροντες Κ. Μπίτζος και Γ. Μαγουλάς. Ο Αναγν. Πιτσάβας υπηρέτησε για δύο μήνες στην περιοχή της Υπάτης «τιμωρίς χωρίς να ενοχλήση κάναν πολήτην». Φεύγοντας για το Ναύπλιο «τον εφοδίασαν με (το) παρόν ενδητικόν της καλής του διαγωγής».

7) Ένα πιστοποιητικό του Νικολάου Κριεζώτη, το οποίο συντάχθηκε στην Αθήνα στις 21.11.1843. Ο Κριεζώτης πιστοποιεί ότι ο Αναγν. Πετζάβας ήταν ήδη κάτοικος της Χαλκίδας. Από το 1822 μέχρι το 1828 πολέμησε κάτω από

ό.π., σ. 134) δέχεται την ύπαρξη αδελφού.

18. Δεν έγινε δυνατό να προσδιορίσουμε το τοπωνύμιο Βαρθά.

19. Η μονή αυτή, την οποία δεν έγινε δυνατό να προσδιορίσουμε, πρέπει να βρισκόταν στην περιοχή της Βοιωτίας.

20. Νέες Πάτρες· η Υπάτη της Φθιώτιδας.

21. Φαίνεται ότι η συμμετοχή του στο κίνημα των Μακρυγιάννη-Καλλέργη (3.9.1843) υπήρξε η αιτία της αποστράτευσής του το 1847 και η μη ικανοποίησή του στον βαθμό που επεδίωκε.

τις διαταγές του, επικεφαλής 100-300 ανδρών. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες, οι οποίες όμως δεν κατονομάζονται, μαζί με τον θείο του Μιχάλη Πετζάβα, που έπεσε «ὑπὲρ Πατρίδος ἀγωνιζόμενος». Ο Αναγν. Πετζάβας συμμετείχε και στο Κίνημα της 3ης του Σεπτεμβρίου 1843²² και «ἔδειξεν γενναῖον χαρακτῆρα καὶ ζῆλον ἀπερίγραπτον ὑπὲρ τῆς γενικῆς εὐημερίας τοῦ Ἑθνους». Το πιστοποιητικό αυτό χορηγήθηκε στον Αναγν. Πετζάβα για να διεκδικήσει το αργυρὸ ἀριστείο, δηλαδή για να διεκδικήσει μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ τον βαθμὸ του ἀνθυπολοχαγού που του εἶχε χορηγηθεῖ.

8) Ἐνα ἄλλο πιστοποιητικό, το οποίο συντάχθηκε στην Αθήνα, στις 20.12.1844, και υπογράφουν οι Ιωάννης Κωλέττης, Δρόσος Μανσόλας, Χριστόφορος Περραιβός, Αδάμ Δούκας και Χριστόδουλος Χατζηπέτρος. Οι παραπάνω πιστοποιούν ότι ο Αναγν. Πετζάβας, ἓνας ἀπὸ τους Ολύμπιους οπλαρχηγούς, πήρε μέρος στην Επανάσταση του Ολύμπου, κάτω ἀπὸ τις διαταγές ἀρχικῶς του Διαμαντῆ Νικολάου Ολυμπίου και μετὰ του Καρατάσου. Μετὰ την ἀποτυχία της ἐπανάστασης αὐτῆς κατέβηκε στη Νότια Ελλάδα, μάλλον στην περιοχή της Εύβοιας, και συμμετείχε σε πολλές μάχες στην Εύβοια, στη Σκιάθο, στην Αταλάντη και στο Τρίκερι. Λόγω της συμμετοχῆς του στον Ἀγῶνα ἔχασε ὅλη την περιουσία του «ἐν τῇ πατρίδι του Ὀλύμπω».

9) Ἀλλη μία αἴτηση του Αναγν. Πιτσάβα, την οποία ἔστειλε στις 30.6.1872 πρὸς την «Ἐπιτροπὴν τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος», στην Αθήνα. Αὐτόν τον καιρὸ εἶχε πληροφορηθεῖ ότι αὐτός και ο πεθερὸς του Αθανάσιος Στουρνάρας εἶχαν ταχθεῖ στην ἑκτὴ τάξη των ἀξιωματικῶν. Το γεγονός αὐτό τον λύπησε και γι' αὐτὸ ζητάει, με τη νέα αἴτησή του, ἀπὸ την Ἐπιτροπὴ νὰ ἐπανορθώσει «τὰ ἀδικήματα ταῦτα».

Το ἔγγραφο του Μιχάλη Πιτσάβα

10) Το υπ' αριθ. 1105/15.9.1828 ἔγγραφο, το οποίο ἀπέστειλε ἀπὸ τη Σκόπελο στον Μιχαλὶ Πιτζάβα ο ἑκτακτος ἐπίτροπος των Βόρειων Σποράδων Αναστάσιος Λόντος. Ἀπὸ το ἔγγραφο αὐτὸ πληροφοροῦμαστε ότι τον Σεπτέμβριο του 1828 ο Μιχ. Πιτσάβας βρισκόταν στη Σκόπελο. Γνωρίζοντας

22. Θεσσαλὸς αγωνιστὴς του 1821 ἀπὸ τὰ Κούτσενα, σήμερα Στουρναρέικα, των Τρικάλων, ἐξάδερφος του καπετάν Νικολοῦ Στουρνάρη. Αὐτὸς εἶχε πεθάνει πρὶν το 1844, καθὼς προκύπτει ἀπὸ ἓνα πιστοποιητικό του φακέλου του (στο κοντὶ 200). Η χήρα του Ἀγόρω σε σχετικὴ αἴτησή της (Λαμία, 26.4.1846) ἀναφέρει ότι εἶχε ἀποκτήσει μαζί του ἓνα γιο και τέσσερες κόρες. Στο πιστοποιητικό των ἀρχηγῶν (7.12.1844) ἀναφέρεται ότι δυστυχούσε και δεν εἶχε την δυνατότητα «νὰ ἐξοικονομῇ τὴν ὑπανδρεῖαν τῶν λοιπῶν θυγατρῶν αὐτῆς». Το γεγονός αὐτὸ μας υποχρεώνει νὰ δεχθούμε ότι ο Αναγνώστης Πιτσάβας εἶχε νυμφευθεῖ μία ἀπὸ τις κόρες της πρὶν το 1844. Μία δεύτερη αἴτηση της Ἀγόρας Αθ. Στουρνάρη υπέβαλε, στις 2.5.1865, «Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν δικαιωμάτων ἀγωνιστῶν ἐπιτροπὴν» ο πληρεξούσιός της Αναγνώστης Πιτσάβας ἀπὸ τη Χαλκίδα.

την οικονομική δυσπραγία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, αποφάσισε να προσφέρει στον εκπρόσωπό του στις Βόρειες Σποράδες 5.000 γρόσια. Ο Λόντος, που έλαβε τα χρήματα με μία αναφορά του Μιχ. Πιτσάβα την ίδια μέρα, τον επαινεί για την ενέργειά του αυτή, την οποία θα γνωστοποιούσε στον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια και μετά θα τον ενημέρωνε για το τι πρόκειται να κάνει τα 5.000 γρόσια.

Στη συνέχεια εκδίδουμε τα δέκα έγγραφα των Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΠΕΤΣΑΒΑ

1

Χαλκίς την 4 Μαΐου 1865

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἐπιτροπὴν
τῶν ἐκδουλεύσεων τῶν ἀγωνιστῶν.

“Αμα ἀρξαμένον τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, φλαιγόμενος ἀπὸ τοῦ πρὸς / τὴν πατρίδα ἔρωτος, ἐρρίφθην εἰς αὐτὸν / μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου στρατιώτας, / καὶ τὸ πρὸς αὐτὴν χρέος μου ἐξεπλήρωσα / ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀπὸ 21 Νοεμβρίου 1843 / πιστοποιητικοῦ τοῦ Στρατηγοῦ Ν. Κριεζώτη, / ἐκ τοῦ ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1844 ὁμοίου / τῶν Χρίστου Χ’ πέτρου, Ἰ. Κωλέτου, Δ. Μανσόλα / Χρ. Περαιβοῦ καὶ Ἀδαμ. Δούκα, δι’ ὃ καὶ ἡξιώθην / παρὰ τῆς τότε Κυβερνήσεως τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀπὸ 5 καὶ 7 Μαΐου / 1832 δύο ἐγγράφων τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν / Γραμματέως Κ. Ζωγράφου καὶ τῶν ἀπὸ 23 Ἰουνίου / καὶ 9 Ἰουλίου ὑπ’ ἀριθ. 13 ὁμοίων τῶν γενικῶν / ἐπιθεωρητῶν τῶν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐθνικῶν δυνάμεων Βάσου Μαυροβουνιώτου καὶ Νικολ. Χρυσοβέργη καὶ χρηματικὰς θυσίας συνεισέφηραν ὁ θεὸς μου οὐ μόνος

σ. 2 Μιχαὴλ Πιτζάβας φονευθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀράχοβας, κατὰ τὸ ἔτος 1832, / ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὑπ’ ἀριθ. 1105 τῆς 15 / 7βρίου 1828 ἐγγράφου τοῦ ἐκτάκτου ἐπιτρόπου Ἀναστασίου Λόντου. ἀπέναντι δὲ ὄλων τοῦ/των μόνον τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ / ἡξιώθην κατὰ τὸ ἔτος 1847, μὲ μισθὸν δραχμῶν 57 καὶ τοῦτον διὰ τὰς νέας μου ἐκδουλεύσεις.

Δὲν ἐννοῶ ὅτι αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεις εἶναι δάνειον ἀποδιδόμενον / εἰς τὴν προθεσμίαν καὶ ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις / τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα χρέους ἐξάπαντος πρέπει / νὰ ἀμοιβέται. ἀλλ’ ὅταν ἐθυσίασα τὸ ὥραιότερον μέρος τῆς ζωῆς μου εἰς ἐκπλήρωσιν / τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα χρέους μου, ὅταν τὴν / ἐποχὴν τῆς ἀποκτήσεως περιουσίας κατηγάλωνα εἰς τὰς ὑπὲρ πατρίδος μάχας, ἐκ τῶν / ὁποίων μόνον πληγὰς καὶ ἐξαντλημένην ἐκ / τῶν κόπων καὶ τῶν στερήσεων ζωὴν διατήρη/σα, ὅταν ἄλλοι ἐλάχιστα εἰς τὴν πατρίδα θυσι/άσαντες ἀμοίβονται πλουσιοπαρόχως, νομίζω / ὅτι καὶ ἡ πατρίς χρέος

ἔχει νὰ δόσῃ ἄρτον / εἰς τὴν ἐκ δέκα ψυχῶν οἰκογένειάν μου, εἰς / τὴν ὁποίαν
μόνος πόρος εἶναι ἡ ἐκ 57

σ. 3 δραχμῶν σύνταξίς μου.

Εὐελπίζομαι ὅτι ἡ Σεβαστὴ ἐπιτροπὴ, εἰς τινὰ μέλη εἶναι ἐν γνώσει τῶν /
ἐκδουλεύσεών μου, θέλει ἀποδόσῃ ἀνάλογον τοῦ γήρατος καὶ τῆς πολυ-
μελοῦς μου / οἰκογενείας πόρον.

ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως

ὁ ἀνθυπολοχαγὸς

Ἄ. Πετσάβας

Ἐπισυνάπτοντα τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ἀνα-
φερόμενα ἑπτὰ ἔγγραφα ἀποδεικτικὰ τῶν
ἐκδουλεύσεών μου.

2

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Γραμματεία Στρατιωτικῶν

Κλάδος Προσωπικῶν

Γραφεῖον

Τμῆμα

Ἀρ. 446

Πρὸς τὸν Γενν. ταγματάρχην κ. Ἀναγ. Πετουάβαν

Ἐλήφθη ἡ ἀπὸ 1. τοῦ παρόντος ἀναφορὰ σας μετὰ τῆς ἐγκλειομένης
τῶν ἀξιωματικῶν κάλ. τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ μακαρίτου ἀδελ/φοῦ σας.

Ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὴν ἔφεσίν των καὶ διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἐκ-
δουλεύσεις σας, ἀνατίθῃσιν εἰς ὑμᾶς τὴν διοίκησιν τοῦ ὑπὸ τὸν / μακαρίτην
ἀδελφόν σας Σώματος. Εἶναι δὲ βεβαία, ὅτι θέλετε ἀνα/δειχθῇ ἄξιος τῆς
τιμῆς αὐτῆς, προσπαθοῦντες ὅσον τὸ ἀπὸ μέρους / σας, νὰ φυλαχθῇ ἡ ἡσυχία
καὶ εὐταξία καὶ ἀποτρέποντες τοὺς ὑπὸ / τὴν ὁδηγίαν σας ἀπὸ τὰς καταχρή-
σεις, αἵτινες βλάπτουν πολὺ / τὸν στρατιωτικὸν χαρακτήρα.

Ὅσον δὲ περὶ τῶν διπλωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξαίτεισθε, ἐπειδὴ / ἐντὸς
ὀλίγου συγκαλεῖται ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ εἰς αὐτὴν / ἀνήκει νὰ σκεφθῇ
περὶ τοῦ οὐσιώδους τούτου ἀντικειμένου, ἡ / Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ
πράξῃ τίποτε. Ἐστέ, ὁμως, βέβαιος / ὅτι τὸ Ἔθνος δὲν θ' ἀδικήσῃ κανέναν.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 5ῃ Μαΐου 1832

Ὁ ἐπὶ τῶν Στρατ. Γραμματεὺς

(τ.σ.υ) Κ. Ζωγράφος

3

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

ΚΛΑΔΟΣ Προσωπικοῦ

Ἀριθ. 495

Πρὸς τὸν Γεν. Ταγματάρχην κ. Ἀναγ. Πετζάβα
Κατὰ τὴν ἀπὸ -6- Μαΐου αἰτησὶν σας

Εἰδοποιεῖσθε κ. Ταγματάρχα ὅτι τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σας / σῶμα, θέλει ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ἀρχ/ηγοῦ Βάσιου Μαυροβουνιότου, τοῦ ὁποίου καὶ τὰς δια/ταγὰς θέλετε ὑπακούει:

ἐν Ναυπλίῳ τὴν 7 Μαΐου

1832

ὁ Γραμματεὺς

(τ.σ.υ) Κ. Ζωγράφος

4

Πρὸς τὸν Ταγματάρχην κ. Αναγν. Πετζάβαν
εἰς Βαγβᾶ

Ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν κατὰ τὴν α. ἐλλάδαν ἐθνικῶν στρατευμ. / κατὰ τὰς ὁποίας ἔχω πληροφορίας, ἔφθασεν εἰς λειβαδίαν καὶ / μετ' ὀλίγον μεταβαίνει διὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ ἐδῶ στρατιωτικά / σώματα.

Διὸ προσκαλεῖσαι κ. Ταγματάρχα νὰ προπαρασκευάσῃς / τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου στρατιωτικὸν σῶμα διὰ τὴν προσεγγίζουσαν / ἐπιθεώρησιν ἣτις μέλλει νὰ γίνῃ μὲ τὰς πλέον ἀκριβεῖς ἐξε/τάσεις καὶ πρὸς ὁδηγίαν σου.

Ταλάντι τῇ 23 Ἰουνίου
1832

ὁ ἀρχηγὸς
Βάσος Μαυροβουνιότης

5

Γενικόν Ἐπιθεωρητήριον
τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος
Ἀριθμὸς 13

Μονὴ τοῦ Πρ. ἡλίου Κάρακari
τὴν 9 Ἰουλίου 1832

Πρὸς τὸν ὀπλαρχηγὸν κύριον ἀναγνώστην Πετζάβα
εἰς Κάρακari

Προσκαλεῖσθε, κύριε ὀπλαρχηγέ, νὰ παρατάξετε σήμερον / τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σας σῶμα, εἰς τὰς δύο ὥρας πρὶν τῆς Μεσημβρίας / διὰ νὰ διέλθω

τὴν ἐπιθεώρησιν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶμαι ἐπιφορτισμένος / παρὰ τῆς Κυβερνή-
σεως.

Δέχθητε Κύριε ὀπλαρχηγέ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς
πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως.

Ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητής τῆς

Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος

(τ.σ.υ) Ν. Χρυσοβέργης

6

Ἀριθ. 652

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Ἡ ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία Ν. Πατρῶν

Ὁ ἐπιφέρων ἀξιωματικός, ταγματάρχης / κ: Ἀναγνώστης Πιτζάβας ὁμοῦ
μὲ τοὺς ὑπὸ αὐτὸν στρατιώτασιν διέτριβαι ἤτων εἰς τὴν / ἐνταῦθα ἐπαρ-
χίαν τόποθετημένος τῆς Α. / Ἑλλάδος. Ἦδι δὲ ὁ ὑπέρχετε εἰς ναύπλητον
ἐπειδὴ / δὲ εἰς τὰς δύο μηνῶν διάστημα ὅπου ἐστάθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν μας
ἐφέρθη τιμὸς χωρὶς νὰ ἐνοχλήσῃ / κἀναν πολήτην, διὰ τοῦτο τὸ διμογερο-
ντήον τῆς / αὐτῆς ἐπαρχίας τὸν ἐφοδίασε τὸ παρὸν ἐνδηκτικὸν / τῆς καλῆς
τοῦ διαγωγῆς διὰ νὰ τὸν χρησιμεύσῃ εἰς ἀπόδηξιν

τὴν: 14 Φεβρουαρίου 1833

ἐν ἀγᾶ: Ν. Πατρῶν

Οἱ Δημογέροντες

(τ.σ.υ)

Κ. μπίτζος

Γ. μαγουλάς

7

<ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ>

Ὁ ὑποφαινόμενος πιστοποιῶ, ὅτι ὁ κ. Ἀναγνώστης Πετζάβας ὀλύμπιος,
κάτοικος Χαλκίδος / ἐχρημάτισεν ὑπὸ τὰς ἀμέσους ὁδηγίας μου ἀπὸ τοῦ
1822 μέχρι τοῦ 1828. ὁδηγὸς πάντοτε / 100 μέχρι τριακοσίων στρατιωτῶν,
καθὼς καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ Μιχάλης Πετζάβας, πα / [[ρεν]]ρενθεὶς εἰς πολλὰς
ἐνδόξους μάχας, ὁ δὲ θεῖος του ἔπασεν ὑπὲρ Πατρίδος ἀγωνιζόμενος / ὁ δὲ
εἰρημένος Ἀναγνώστης Πετζάβας καὶ κατὰ τὴν 3. Σεπτεμβρίου ε.ε. ἔδειξεν
γενναῖον / χαρακτῆρα καὶ ζῆλον ἀπερίγραπτον ὑπὲρ τῆς γενικῆς εὐημερίας
τοῦ ἔθνους. διὸ / δίδω τὸ παρὸν μου, πρὸς γνωστοποίησιν τοῦ τιμίου καὶ ἐνα-
ρέτου χαρακτῆρος τοῦ τοιοῦ/του ἀγωνιστοῦ, πρὸς ἀπόλαυσιν τοῦ ἀνήκοντος
ἐπαξίως βαθμοῦ του καὶ τοῦ ἀργυ/ροῦ ἀριστείου, ὡς ἐδόθησαν καὶ εἰς τοὺς
λοιποὺς ἀγωνιστὰς τῆς Πατρίδος.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 21 Νοεμ. 1843 νικόλαος Κριζιώτι
 ἐποιкуρεῖ τὴν γνησιότητα τῆς ἄνω
 μιᾶς ὑπογραφῆς
 Ἀθήναις τῇ 19, 10βρίου, 1844
 Ὁ
 ἐκπληρὸν χρῆη Δημάρχου
 Δημορχιακὸς Πάρεδρος
 (τ.σ.υ) Σω. Βενιζέλος

8

<ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ>

Οἱ ὑποφαινόμενοι πιστοποιοῦμεν ὅτι ὁ κ. Ἀναγ. Πετσάβας / εἷς τῶν
 ὀπλαρχηγῶν ὀλυμπίων ἀπὸ τὴν πρώτην / ἐκριξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν
 ὀλύμπῳ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν / τοῦ κ. Διαμαντῆ Ν. Ὀλυμπίου τὸ πρῶτον καὶ
 τοῦ Καρατάσου μετὰ ταῦτα, ἐφάνη ὠφέλημος μετὰ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του
 καὶ τότε καὶ εἰς πολλὰς μετὰ ταῦτα περιστάσεις, διακριθεὶς εἰς διαφόρους
 μάχας καὶ ἐν Ὀλύμπῳ / καὶ ἐν εὐβοίᾳ καὶ ἐν Σκιάθῳ καὶ ἐν ἀταλάντῃ καὶ /
 ἐν Τρικέροις κ.λ.π. καὶ ὑποστὰς ζημίας καὶ ἄλλας / δαπάνας οὐ τὰς τυχοῦ-
 σας καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀγῶνος ἐν / τῇ πατρίδι του ὀλύμπῳ καὶ μετὰ
 ταῦτα κατὰ τὸ στρατιωτικὸν / βαθμὸν. εἰς ἐνδειξιν τῶν ἀνωτέρω τῷ δίδε/ται
 τὸ παρόν, ἵνα τῷ χρησιμεύσῃ ἐν καιρῷ ὅπου / ἀνήκει. τὴν 20 Δεκεμβρίου
 1844 ἐν Ἀθήναις.

Ἰωάννης Κωλέτης
 Δρ. Μανσόλας
 Χρ. Περραιβός
 Ἀδὰμ Δούκας

Χρ. Χ΄ Πέτρου

σ. 2

ἐπικυροῦται ἡ γνησιότης τῶν ὀπισθεν πέντε ὑπογρα-
 φῶν τῶν κυρίων Ἰωάννου Κωλέττου, Δρόσου Μανσόλα,
 Χρ. Περραιβοῦ, Ἀδὰμ Δούκα καὶ Χρ. Χ΄ Πέτρου.
 Ἐν Χαλκίδι τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1850
 Ὁ Νομάρχης Εὐβοίας
 (τ.σ.υ.) Ν. Λοιδορίκης

9

Ἀθῆναις
30 Ἰουνίου 1872

Πρὸς
τὴν Σ. Ἐπιτροπὴν τοῦ ἱεροῦ
Ἀγῶνος

Αἰτησις
Ἀναγνώστου Πιτσάβα

Γνωσταὶ εἶναι εἰς τὴν ἐπιτροπὴν / τοῦ ἀγῶνος αἱ θυσίαι μου καὶ / ἀγῶ-
νες μου. παρ' ἐλπίδα ὁμως / ἐπληροφορήθην ὅτι ἐτάχθην / εἰς τὴν δὴν τάξιν
τῶν Ἀξιωματικῶν πρὸς δὲ καὶ ὁ πενθερός / μου Ἀθανάσιος Στουρνάρας /
ἐπίσης ἐτάχθη εἰς τὴν ἑκτὴν / τάξιν τῶν Ἀξιωματικῶν.

Διὸ παρακαλῶ τὴν Σ. ταύτην / ἐπιτροπὴν νὰ ἐπανορθώσῃ / τὰ ἀδικήμα-
τα ταῦτα.-

Εὐπειθέστατος
Ἀ. Πιτσάβας

10

ΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΠΙΤΣΑΒΑ

Ἀρ. 1105

Ἑλληνικὴ Πολιτεία
Ὁ ἑκτακτὸς ἐπίτροπος τῶν Βορείων Σποράδων
Πρὸς τὸν Γενναιότατον κ. Μιχαλὶὸν Πιτζάβαν

Ἔλαβον τὴν σημερινὴν ἀναφορὰ Σου, ὁμοῦ καὶ τὰ / γρόσια πέντε χιλιά-
δες ἀρ. «5.000», τὰ ὅποια προσφέρεις διὰ / τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγ-
καίων ἐξόδων τοῦ τμήματος τούτου.

Εἶσαι ἄξιος ἐπαίνων δι' αὐτὴν σου τὴν προθυμίαν, τὴν / ὁποίαν ἔδειξας
εἰς βοήθειαν αὐτοῦ τοῦ δυστυχοῦς Τμήματος. / Εἶθε νὰ σὲ μιμηθοῦν καὶ
ἄλλοι.

Ἐν τοσούτῳ περὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων, θέλει ἀναφερθῶ εἰς / τὴν Ἀ:
ἐξοχότητα, τὸν Σ. ἡμῶν Κυβερνήτην, καὶ ἂν ἡ ἐξοχότης του / εὐαρεστηθῇ τὸ
νὰ χρησιμεύσουν εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάγκην, θέλει / τὸ ἀκολουθήσω, τοῦναντίον
καὶ μὲ διατάξῃ νὰ Σοὶ τὰ ἐπιστρέψω / ἢ ὅπως ἄλλῶς ν' ἀκολουθήσω, δὲν
θέλει λείψω ἀμέσως νὰ / τὸ ἐκτελέσω.

Ἐν Σκοπέλῳ τῇ 15 Ἰβρίου 1828

ὁ ἑκτακτὸς ἐπίτροπος

Ἀναστάσιος Λόντος

ὁ Γραμματεὺς

(τ.σ.υ) Κ. Τζερίτιδης

SUMMARY

Kostas Spanos, *Ten Documents Concerning the Olympian Fighters Anagnostis and Mihalís Pitsavas*.

The writer presents ten unpublished documents from the Fighters' Archives in the National Library in Athens, containing information about the lives of two fighters in the Greek War of Independence.

Anagnostis Pitsavas fought in the War of Independence from 1822 to 1828 under the command of Nikolaos Diamandis Olymbios, Karatassos, and Nikolaos Kriezotis. He also took part in the revolution of 3 September 1843, two of the ringleaders of which were Makriyannis and Kaleryis.

His uncle, Mihalís Pitsavas, fought at his side between 1822 and 1828, and died in Arahova in 1832.